

τυχής ἐπὶ ματαίῳ... Ἐπέπρωτο, ὦ φίλε—ὡς κατόπιν θ' ἀκούσῃς—διὰ παντός νὰ τὴν χωρισθῶ. Ἐπέπρωτο νὰ κλαίω αὐτὴν ἀποῦσαν, νὰ τὴν κλαύσω ἀπολεσθεῖσαν.—'Ωχ! ποταμίς ἐν τῇ ἀπογνώσει καὶ ἀπελπισίᾳ μου ἐφώνισα: «Διατί, Θεέ μου, νὰ τὴν γνωρίσω! διατί νὰ τὴν ἀγαπήσω, ἀφοῦ προέκειτο νὰ τὴν ἀπολέσω καὶ διὰ παντός νὰ τὴν χωρισθῶ! διατί, Θεέ μου, διατί;...» Τότε δὲν ἐγνώριζον ἔτι ὁ εὐθής, δὲν εἶχον μάθει ἀκόμη ὁ ἡλίθιος, ὅτι εἰς τὴν γῆν ταύτην ἡ ἀπάντησις εἰς ταῦτα τὰ διατί ἄλλη δὲν εἶναι εἰμὴ τὰ οὐδὲν δηλοῦντα ἀποσιωπητικὰ σημεῖα... Ἡ ἀπάντησις ἄλλο τι δὲν εἶναι ἢ σκότος καὶ σιωπὴ...

(Ζακυνθεῖ.)

Φ. KAPPEP.

II. ΧΙΩΤΟΡ

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΑΡΟΥΣΟΣ

Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α'.

Ἐνῶ πολλὰ κατὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ διδασκάλου Θεοδώρου Καρούσου ἐδημοσιεύθησαν ἐν Κεφαλληνίᾳ, καὶ ἐν ἐφημερίσιν Ἀθηνῶν καὶ ἄλλων Ἑλληνικῶν χωρῶν, δὲν εἶναι ἀνάρμοστον καὶ ἡμεῖς διὰ τοῦ Ζακυνθίου Ἀνθῶνος νὰ ἐκθέσωμεν τινὰ τοῦ βίου αὐτοῦ. Εὐτυχεῖς δὲ ἔαν ἐπιτύχωμεν εἰκόνα διαλάμπουσιν τὰς εὐσεβεῖς, πατριωτικὰς καὶ διανοητικὰς ἀρετὰς ἀνδρός, ὅστις ἐτίμησε τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν κόσμον τῶν γραμμάτων μετὰ διανοητικὰς ἐργασίας καὶ φιλοπατρίους ἀγαθοεργίας.

Θεόδωρος ὁ Καρούσος ἐγεννήθη τῷ 1812 ἐν Ἀργοστολίῳ τῆς Κεφαλληνίας.

Ὁ πατὴρ τοῦ Δημήτριος ἀνῆκεν εἰς τὴν εὐπνιτρίδα οἰκογένειαν τῶν Καρούσων. Αὕτη ἐκ τῆς Ἰσχίας (Ischia) νήσου τοῦ Βασιλείου τῆς Νεαπόλεως μεταναστεύσασα εἰς Κεφαλληνίαν, περὶ τὰ 1530, συνηριθμήθη μετὰ τοὺς εὐγενεῖς ἀπὸ Μαρκαντωνίου Καρούσου. Τῷ δὲ 1704 διὰ τὰς ὑπηρεσίας τοῦ προγόνου τῆς Ἀλεξάνδρου, καπεργουκούρου Κεφαλληνίας κατὰ τοὺς πολέμους τῆς Κρήτης, ἐτιμήθη μετὰ τίτλον κόμης. Εὐπρόσβι δὲ ὁ πατὴρ τοῦ Θεοδώρου, ἐνοικιάσας διὰ 1000 τάληρα ἀπὸ Βενετοκρατίας τῷ 1796 μέχρι τέλους τῆς Ἑπτανησίου πολιτείας τοὺς τελωνιακοὺς δασμοὺς τῆς μετακομίσεως Κεφαλληνίας. Ἀλλὰ γενόμενος γραμματεὺς τοῦ ἐφετερίου, ἔδωκεν πρὸς τὸν ἱππότην Κλαδᾶν ἀντίγραφον ἀποφάσεως τοῦ ἐφετερίου, καταδικάζουσας εἰς δεκαπενταετὴ φυλάκισιν τὸν φονέα Μαγκάρδην. Τοῦτον ὁ στρατηγὸς Κάμπελ ἐναντίον τῆς ἀποφάσεως αὐθαρέτως ἐκέρμασεν εἰς ἀγχόνην, καὶ ἐνισχύθησαν αἱ κατηγορίαι τοῦ Κλαδᾶ πρὸς τὴν Ἀγγλικὴν Κυβέρνησιν διὰ τὰς αὐτοκρατείας τοῦ Κάμπελ. Διὰ κατεδιώχθη ὁ Δημήτριος Καρούσος ὡς συνωμοστὴς τοῦ Κλαδᾶ κατὰ Κάμπελ. Ἐφυλακίσθη καὶ κατεδικάσθη εἰς πρόστιμον 250 τάληρων. Εἵτα ἀπελύθη τῆς φυλακῆς ὑπὸ τοῦ ἰδίου Κάμπελ, ἀφοῦ ἐδήλωσε τὴν ἀθωότητα αὐτοῦ ὁ προσωρινὸς δικηγὴς Κεφαλληνίας Ἀγγελοῦ Σιου-μελκετέλ. Ὁ Ἀρμοστής Μαιτλάνδ διὰ δικτάγματος τοῦ 1817 ἠδύρωσε πᾶσαν ἀπόφασιν τοῦ Κάμπελ κατὰ Καρούσον, καὶ ἀντεκατέστησεν αὐτὸν εἰς τὴν δημοσίαν θέσιν τοῦ δικαστικοῦ γραμματέως. Διόρισε δὲ νὰ ἀποδοθῇ αὐτῷ ἐκ τοῦ ταμείου Κεφαλληνίας τὸ πρόστιμον 250 τάληρων μετὰ τὸν τόκον 6 τοῖς ἑκατὸν, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἐπλήρωσεν αὐτὸ μέχρι τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἐξεδόθη τὸ Μαιτλάνδιον διάταγμα.

Καίτοι ἀπέζημιώθη ὁ Δημήτριος Καρούσος, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπανορθώσῃ τὰς ἐπελθούσας ἀτυχεῖς εἰς τὴν οἰκογένειαν.

ἐκ τῆς καταδιδάσκουσας. Ὁ μετ' ἐλπί-
γον ἐπισυμβάς θεάνκτος, ἔροιψε τὴν χή-
ραν σύζυγόν του καὶ τὸν ὄρρανὸν Θεό-
δωρον εἰς δυσχερείας. Ἡ μήτηρ δὲν
παρέλειψε τὴν ἀνατροφὴν τοῦ τέκνου. Ὁ
παῖς ἐπαίδευογέιτο ἐν εὐστειείᾳ, χρη-
στοτηείᾳ καὶ γοήμιμασιν. Μαθητεύσας
εἰς τὰ τότε προκταρτικὰ σχολεία
Κεφαλληνίας, μετέβη εἰς τὸ συστηθὲν
Λύκειον ἐν τῷ προυρίῳ τοῦ ἁγίου Γε-
ωργίου τῷ 1822. Τοῦτο διεύθυνεν ὁ
Ἄγγλος W Thistlewaite, καὶ ἐν αὐ-
τῷ ἐδίδασκεν ὁ Νεόφυτος Βάβας Ἑλ-
ληνικὴν φιλολογίαν καὶ φιλοσοφίαν ἐπὶ
τριετίαν. Ὁ νέος Κερῶστος ἀπροξόμε-
νος τοῦ διδασκάλου Βάβδα, καὶ
σπουδάζων μέχρι τριάκοντα ἐτῶν, ἐγί-
νετο ἐγκρατεστάτος τῆς Ἑλληνικῆς φι-
λογίας, καὶ εἰδήμων Λατινικῆς, Ἀγ-
λικῆς, Ἰταλικῆς καὶ Γαλλικῆς γλώσ-
σης, ἱστορίας καὶ γεωγραφίας.

Τῷ 1832 ἐγκριθεὶς κατὰ διαγώνισμα
διδασκαλικῶν θέσεων ὑπὸ τοῦ Ἀρχοντος
τῆς δημοσίας παιδείας, διωρίσθη εἰς τὴν
θέσιν διδασκάλου βοηθοῦ τῆς Ἑλληνι-
κῆς γλώσσης ἐν τῷ δευτερεύοντι σχο-
λεῖῳ Κεφαλληνίας. Τοῦτο διεύθυνεν ὁ
καθηγητὴς Σακελαρόπουλος, ὁ διακριθεὶς
ἐπὶ πονήμασι παλαιογραφικοῖς. Ἐκτὼρ
Ρίχης ἐπιστάτης τῆς μέσης καὶ κατω-
τέρης παιδείας, κατὰ τὴν περιοδείαν του
ἐν Κεφαλληνίᾳ τὴν ἱκανότητα τοῦ
ἀνδρὸς ἰδὼν, ἀπὸ βοηθοῦ διδασκάλου
διώρισεν αὐτὸν τῷ 1842 κατὰ τὰς 29
Σεπτεμβρίου διευθυντὴν καὶ διδασκαλον
Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ ἱστορίας ἐν τῷ
δευτερεύοντι Παξῶν. Κατόπιν τῷ 1844
προήχθη διευθυντὴς τοῦ Λυκείου Ἀργο-
στολίου, καὶ ἐδίδασκε τὰς ἀνωτέρας τά-
ξεις Ἑλληνικὴν φιλολογίαν καὶ ἱστο-
ρίαν. Ἐνταῦθα ἐνέδειξε πᾶσαν δρα-
στηριότητα εἰς ἀκριβῆ ἐκπλήρωσιν
τῶν καθηκόντων τῆς διευθύνσεως. Πᾶσαν
δὲ ἀφορμὴν ἐλάμβανεν εἰς τὸ νὰ μορ-
φῶνται οἱ μαθηταὶ ψυχὴν καὶ καρδίαν
εἰς βελτίωσιν διαγωγῆς, ἀγάπην τοῦ
ἀληθοῦς, καὶ πάτριον φιλοτιμίαν, τρεφό-

μενοι ἐκ τῆς πνευματικῆς διδασκαλίας
τῶν πολυτίμων προΐόντων τῆς ἀρχαίας
Ἑλληνικῆς σοφίας καὶ μεγαλonoίας.

Ὁππῶς εἰς τὴν εὐμέθετον παράδοσιν
τοῦ διδασκάλου Νεοφύτου Βάβδα, προ-
σεχοντες μᾶλλον εἰς ἀνάπτυξιν τοῦ πραγ-
ματικῶ καὶ γροειδούς τοῦ κειμένου, ἢ
εἰς ἀπλὴν διέξοδον γραμματικῶν κα-
νόνων, ὁ διδασκαλὸς Κερῶστος δὲν ἐματ-
σχόλει ὡς οἱ νῦν Γερμανόσοφοι ἡμῶν κα-
θηγηταί. Οὗτοι ξηροὶ γραμματικαί,
μονόφθαλμοι καὶ μίαις μόνης ἐπο-
χῆς τὸν ἀρχαῖον τῆς ἀνθρωπότητος
βίον γινώσκουσι. Βασανίζουσι μόνον τὸν
νοῦν τῶν μαθητῶν εἰς πολλαπλὰς ρί-
ζας λέξεων κατὰ κανόνας γραμματικῶν,
καὶ συνδιασμούς καὶ συμπλοκάς χειλιο-
προφέρτων καὶ οὐρανισκοπροφέρτων γραμ-
μάτων, καὶ ἀλλοκότους σχηματισμούς
καὶ περὶ γωγὰς λέξεων πανοραχίων
καὶ τὰ συντακτικὰ σχήματα τὰ ἄγωνα
καὶ ξηρὰ εἰς κατάληψιν τῆς κυρίας
ἀνοίας, τῶν καλλωνῶν τοῦ ὕφους, καὶ τοῦ
ὕφους τῶν διανοημάτων τοῦ ἐν παρα-
δόσει συγγραφέως. Τοιαύτη μέθοδος μό-
νον εἶναι ἐπιτηδεία εἰς διδασκαλίαν τῆς
ἀρχαίας ἑλληνικῆς πρὸς ἄλλοφύλους
σπουδαστάς. Τούτων ἡ προφορά τῆς
οἰκίας γλώσσης καλὸφωνος καὶ πολυ-
σύμφωνος διὰ τὸ μὴ εὐλόγιστον τῶν
ὀργάνων τῆς λαλιᾶς τῶν ἀρκτῶν λαῶν,
δυσκόλως προσαρμόζεται εἰς τὸ εὐφωρον
καὶ εὐπρόφερτον διὰ τὸ εὐκίνητον τῶν
φωνητικῶν ὀργάνων μεσημβρινοῦ λαοῦ.
Ἐπομένως ἀνάγκη νὰ διδάσκωνται τρό-
πους καὶ συνδιασμούς φθόγγων καὶ γραμ-
μάτων περὶ τὸν σχηματισμὸν τῆς λέξεως.
Ἀλλ' εἰς ἑλλήνας μαθητευομένους τὴν
γλῶσσαν τῶν πατέρων των, τοιαύτη μέ-
θοδος δὲν συνεφαρμόζεται. Οἱ Ἕλληνες
σπουδασταὶ γλωσσικοὺς φθόγγους καὶ
φωνητικὰς συναρθρώσεις καὶ μεταπλασ-
μοὺς ριζῶν καὶ φράσεις ταῦτοφρεῖς τῶν ἀρ-
χαίων ἀκούουσι καὶ μανθάνουσι παιδιό-
θεν, καὶ ἔχουσι πρόχειρα εἰς τὴν κοι-
νὴν λαλίαν ἄνευ τῶν γραμματικῶν βα-
σανιστηρίων.

Τοιαύτας μεθόδους πρὸς διδασκαλίαν ἀλλοφύλων ἀπέφευγεν ὁ Καραῦθος κατὰ τὰς παραδόσεις, ὡς συντελοῦσι τοὺς διδασκομένους μόνον ξηροὺς γραμματικούς, ἀγόνους σχολαστικούς, πνιγομένους δι' ἐν ἰώτα ἢ μίαν περισπωμένην, ἢ συντακτικὸν σχῆμα καὶ ἑλλειπεῖς ἰδεῶν. Οὗτοι διέσχονται Ὀμήρους, Αἰσχύλους, Θουκυδίδης, Πλάτωνα, Δημοσθένεις, ἄνευ τοῦ νὰ φθάσωσι ποτὲ νὰ γνωρίσωσι τὰ ὑψηλὰ νοήματα, νὰ διακρίνωσι τὸ ὕψος καὶ κάλλος τοῦ ὕψους, τὸ εὐγλωττον καὶ παραδειγματικὸν τῆς κλασικῆς συγγραφῆς. Ἀπ' ἐναντίας ὁ Ἑλληνιστὴς Θεόδωρος περιέστρεψε τὸν Ἑλληνισμὸν εἰς ἐξакρίβωσιν τοῦ λεκτικοῦ, εἰς σύνδεσιν τοῦ λόγου, εἰς φυσικὰς παραστάσεις τῆς ἐννοίας ἐπὶ τῆς διαπλάσεως καὶ μορφῆς τῶν λέξεων. Ἐπὶ τούτῳ διέκρινε τὰς συγγενείας καὶ σχέσεις τῶν Ἑλληνικῶν λέξεων πρὸς τὰς ἀλλοφύλους, καὶ ἐξόχως πρὸς λατινικὰς καὶ νεοελληνικὰς. Παρετήρει ἰδιωτισμοὺς καὶ φράσεις τῆς ἀρχαίας γλώσσης κατ' ἰδιώματα καὶ τρόπους, συγχερτικῶς πρὸς τὴν καθομιλουμένην ἡμῶν καὶ τὰς νεωτέρας γλώσσας. Ἐθεώρει τὰς καλλονὰς τοῦ λικτικοῦ, τὸ ὕψος τοῦ λόγου, τὴν οὐ πρόπειαν τῆς συνθέσεως.

Πρὸ πάντων ἐπισηχολεῖτο κυρίως εἰς ἀνάπτυσιν τοῦ πραγματικοῦ, διαφωτίζων τὴν ἐννοίαν τοῦ λόγου διὰ πάσης ἱστορικῆς ἀρχαιολογικῆς καὶ φιλοσοφικῆς ἐρμηνείας, καὶ εὐληπτον οὕτω ποιούμενος τὸ δυσνόητον χωρίον τοῦ συγγραφέως. Ἀφορμὴν δὲ λαμβάνων ἐκ παντὸς ἐποδείγματος ἢ γνώμης ἢ νοουσιᾶς τοῦ ἐρμηνευομένου συγγραφέως, ἔσπευδε πολλάκις δι' ἰδίων νοουθετικῶν λόγων καὶ ὁμιλιῶν πρὸς τὸν ἀκροαζόμενον μαθητὴν, εἰς τὸ νὰ κατασταίῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ εὐπλαστον πρὸς τὸ ἀγαθὸν πρὸς τὸ εὐσεβὲς πρὸς τὸ φιλοδίκαιον, πρὸς τὸ φιλόπατρι. Τοιαύτη ἡ μεθοδικὴ διδασκαλία τοῦ Θεοδώρου καὶ ταύτην μαρτυροῦσιν οἱ μέχρι τοῦ νῦν μαθηταὶ τοῦ οὔτινες ἐμορφώ-

θησαν καλοὶ Ἑλληνισταί, ἔμπειροὶ διδάτκαλοι, ἀγαθοὶ οἰκογενειάρχαι, καὶ δόκιμοι ἐπιστήμονες. Μεγάλως δὲ συντείνεται εἰς καταρτισμὸν τοιούτων ψυχικῶν διαθέσεων τοῦ μαθητεύοντος ἡ σύμφωνος διαγωγή τοῦ διδασκάλου πρὸς τὰ διδασκόμενα. Ὁ δὲ διδάσκαλος Καραῦθος, ὅπου καὶ ἂν διῆγε, ἐδείκνυσεν ἐκὺτὸν ὑπόδειγμα εὐσεβείας, φιλοδίκαιοσύνης, εἰρήνης, εὐπιστίας, ἀγαθοποιίας, φιλοπατρίας.

Τοιοῦτος δὲ ὢν τοὺς ψυχικοὺς χαρακτῆρας. καὶ θράψας τὴν διάνοιαν ὁ Θεόδωρος εἰς τὰ ἀρχαῖα κλασσικὰ συγγράμματα, ἐξ ὧν ἐμπνέεται ὁ ἐνθουσιασμός τῆς ἐλευθερίας, δὲν ἠδύνατο νὰ μὴ συμμεθέξῃ τοῦ ἀγῶνος τῶν φιλελευθέρων συμπολιτῶν, οἵτινες ἐπορθυοποιοῦντο τὴν ἔνωσιν τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου. Ἠρεθίζετο ἡ καρδία του, δσάκις ἔπλεπε συμπολίτας ὑποδούλους νὰ πλητίζωσι τοὺς προστάτας, καὶ νὰ ἐξευτελίζωσιν ἐκυτοῦς, πατεῖδα καὶ ἐθνισμὸν ἐνώπιον τῶν ἐνοκρατούντων. Ἠγενάκτει ἡ ψυχὴ του, ὅταν ἤκουσε τὸν Ἀγγλον τοποτηρητὴ ἐγωϊστικῶς ἐπιπλήττοντα, καὶ λέγοντα. Σεῖς οἱ ἱενοὶ δὲν εἰσθε Ἕλληνες. Ὑποκείσθε εἰς μέγα ἔθνος τῆς Εὐρώπης, προστατευτικὸν τοῦ ἡμιαιτονήμου Κράτους σας. Τοῦτο οὔτε ἀνεξαρτησίαν καὶ ἐθνικὴν παράστασιν ἔχει, οὔτε εἰς τὴν μεγαν πολιτικὸν χάρτην τῆς Εὐρώπης ἀναφαίνεται. Ὅντα μικροσκοπικὰ σεῖς, θέλετε ἐθνικὰ δικαιώματα ν' ἀποκτήσῃτε ἐνὶ ἀπὸ πολλῶν αἰώνων ἡ πολιτικὴ τύχης σας ἀποφασισθεῖσα, σὰς ἀποχωρίζει ἀπὸ τοὺς λεγομένους ὁμοεθνεῖς σας, Σεῖς οἱ μόνον διαφέρετε κατ' ἔθνη καὶ νόμιμα καθεστῶτα, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν λαλεῖτε. Αὕτη εἶναι γλῶσσα τῆς Κυβερνήσεως σας, αὕτην γράφουσιν καὶ λαλοῦσιν οἱ συμπολίται σας. Ἡ δὲ νεοελληνικὴ δὲν ἔχει καμμίαν ἐπισιμότητα εἰς τὸ μικρὸν Κράτος σας. Μᾶλλον ἡ Ἀγγλικὴ γλῶσσα τῶν κρατούντων Προστατῶν σας δύναται ἢ αὐ-

τῇ, τὸν ὁποῖον λαλοῦσιν οἱ χωρικοὶ σας. Τοιούτους λόγους ἐξευτελιστικούς τοῦ Ἀγγλοῦ τοποτηρητοῦ μοι ἐμνημόνευεν κατὰ τὰς συνεντεύξεις μας ἐν Κερκύρα καὶ Κεφαλληνίᾳ καὶ ἐξεδήλου εἰς τὰς συγγραφάς του δεικνύων, τὴν ψυχικὴν παραγὴν κατὰ τοσαύτης περιφρονήσεως ὑπὸ τῆς ξενοκρατίας.

Διὰ ταῦτα, ὅτε ἐδόθη ἡ ἐλευθεροτυπία εἰς τὴν Ἑπτανήσον, καὶ τὸ πνεῦμα περὶ ἀποχωρήσεως τῆς Προστασίας ἐκ τῶν νήτων διεθίδετο, ὁ Θεόδωρος Καρούσος δι' ἔργου καὶ λόγου συνεισέφερε. Ἐπὶ τούτῳ ἔγραψε σφοδρὰ ἄρθρα κατὰ τῆς ξενοκρατίας καὶ τῶν κολάκων τῆς εἰς τὸν τότε Χωρικὸν Κεφαλληνίας. Εἰς τὸ δημοτικὸν κοινεῖον Ἀργοστολίου ἐξέφωνε λόγους προτρεπτικούς πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος, καὶ συνειργάζετο πρὸς ἐκλογὴν βουλευτῶν ἐκ τῆς ριζοσπαστικῆς μερίδος. Ἀλλ' ἡ Ἀγγλοφιλία ἐξουσία εἰς τοιαύτην πολιτικὴν πορείαν τοῦ Θεοδώρου Καρούσου, ὃν ὑπάλληλον ἔχουσα, ἤθελε καὶ ὑπόδουλον καὶ βοηθὸν εἰς τοὺς ὑποστηρικτάς της, κατέφερε τὸν πέλεκυν τῆς ἐκδικήσεως. Ἐπαυσεν αὐτὸν τῆς δημοσίας διδασκαλικῆς θέσεως τῷ 1850, καὶ ἔγραψεν εἰς τὸ μαῦρον βιβλίον τῆς καταδιώξεως μετὰ τῶν ἄλλων ριζοσπαστῶν. Ὁ φιλελεύθερος ὅμως λαὸς τῆς Κεφαλληνίας, οἱ ἰσχυροὶ ἀγωνισταὶ τῆς Ἰονίου ἐνώσεως, ἡ ἐνθουσιώσα νεολαία τοῦ Ἀργοστολίου κινήσαν τὰ ἄθλα τοῦ ἐχειροκρότησαν αἰσθημάτων καὶ φρονήματος τοῦ ἀξίου διδασκάλου, ὠδηγοῦντο ὑπὸ τοῦ παραδείγματος αὐταπαρνήσεως καὶ πατριωτισμοῦ αὐτοῦ. Ἐνῷ δὲ ἰδιωτικὴν διδασκαλίαν τότε μετήρχετο, καὶ πλείστα κατεγίνετο σπουδάζων τὰ Γερμανικά, καὶ φιλοσοφῶν μετὰ τοῦ ἐν Γερμανίᾳ ἐκπαιδευθέντος τὰ φιλοσοφικά Μενάγια, καὶ ἐφιλολόγει μετὰ τοῦ μεσαιωνολόγου Σπυρίδωνος Ζαμπέλη, προθύμως παρεδέχθη τὴν πρόσκλησιν τῶν ἐν Τρεγέστη ὁμογενῶν τῷ 1853, ἵνα διευθύνῃ τὴν αὐτόθι ἐλληνικὴν σχολήν.

ΖΑΚ. ΑΝΘ. — ΕΤΟΣ Β'

Ὀλίγον χρόνον ὅμως ἐνταῦθα διέτριψεν. Ἡ ἀσθένεια τῆς γραΐας μητρός του, ἡ ἀγάπη καὶ τὸ καθήκον πρὸς αὐτὴν δι' ὅσας φροντίδας ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεώς του κατέβαλε κατὰ τὴν χρείαν τῆς ὑπεχρέωσαν τὸν Θεόδωρον νὰ παραιτηθῇ τοῦ σχολείου Τριέστης. Ἐπανῆλθεν εἰς Κεφαλληνίαν, περιέθαψε τὴν μητέρα κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς, ἔθαψεν εἰς τὴν πατρῶαν γῆν, καὶ ἔχυτεν ἐπὶ τοῦ τάφου δάκρυα εὐγνωμοσύνης. Οἱ συμπολίται τοῦ ὅμως δὲν ἄφησαν οὔτε στιγμὴν αὐτὸν καίτοι τοσοῦτον πενθοῦντα ὥστε νὰ μὴ ὠφελῇ θῶσιν ἐκ τῆς διδασκαλίας του. Τῆς Τριττοῦ σχολῆς συστηθείσης ἐν Ἀηξουρίῳ Κεφαλληνίας οἱ ἐπίτροποι προσεκάλεσαν αὐτὸν εἰς τὴν σχολαρχίαν τῷ 1854. Καὶ ἐνταῦθα πολλὰ ὠφέλῃσε τὴν νεολαίαν ὁ διδάσκαλος Καρούσος. Ἀξίον τότε ἰταλιστὴν παρέλαβε τὸν καθηγητὴν Ἰγνάτιον Μαρτζώκη ἐιδημονέστατον φιλολογίας καὶ ἐν γένει γραμματολογίας πρὸ χρόνων ἐκ τῆς πατρίδος του Βονωνίας εἰς Ζάκυνθον μετοικήσαντα. Καὶ μετ' αὐτοῦ συνειργάζετο εἰς διάδοσιν κοινωφελῶν γνώσεων.

Ἐν τούτοις ἡ πολιτικὴ κατάστασις τῆς Ἑπτανήσου ἐκυμαίνεται. Ὁ ριζοσπαστικὸς ἄγων ἐν Κεφαλληνίᾳ εἶχε μὲν παραλυθῇ διὰ τῆς ἰσχυρᾶς ἀντιθέσεως τοῦ Ἐπαρχοῦ Δ. Καρούσου, ὅστις σφοδρὰ κατέδιωκε τοὺς ἐθνόφρονας πατριώτας. Δυσμένεια ὅμως καὶ ἀπέχθεια κατὰ τῆς Ἀγγλοῦνιου Κυβερνήσεως ἐξήπτετο εἰς τὰς λοιπὰς νήσους. Τότε ὁ Γλάδστων ἦλθε φέρων αὐτοκυβέρνησιν πρὸς τοὺς Ἰονίους ἵνα δικαιώσῃ τρόπον τινὰ τὰς πολιτικὰς ἀξιώσεις των, γαληνιάσῃ τὸν ἐρεθισμὸν των κατὰ ξενοκρατίας καὶ καταστάσῃ εὐτυχεῖς ὑπὲρ τὴν Ἀγγλικὴν Προστασίαν. Ἀλλ' οἱ Ἰόνιοι τὴν αὐτοκυβέρνησιν παρὰ τοῦ Γλάδστωνος καὶ τὰς μεταρρυθμίσεις ἔθεώρουν ὡς αἰώνιον δεσμὸν τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ ἀποχωρισμὸν τῆς πολιτικῆς τύχης καὶ εὐμερείας τῶν Βασιλευσ-

μένων ἀδελφῶν. Διὸ ἀντέτειναν εἰς τὰς προσφορὰς τοῦ Γλάδστωνος, καὶ θαρραλέως πρὸς αὐτὸν παρουσιαζόμενοι ζητοῦντα σύμπραξιν εἰς τὰς μεταρρυθμίσεις, ἡναντιοῦντο εἰς τὰς προτάσεις, καὶ κατὰ πρόσωπον ἐξεδήλουν τὴν πολιτικὴν ἔνωσιν μετὰ τῶν ὁμογενῶν ἀδελφῶν. Λίαν δὲ ἀνεφάνη ζωηρὸν τὸ ἐθνικὸν αἶσθημα τῶν Κεφαλληνίων, ὅτε εἰσερχόμενος ὁ Γλάδστων εἰς ὑψηλὰ ἀπεσταλμένος τῆς Βασιλίσσης εἰς Ἀργοςτόλιον ἐφ' ἀμάξης, πανταχόθεν ἤκουε ζητωκραυγὰς τοῦ λαοῦ ὑπὲρ ἐνώσεως, καὶ οἱ νέοι Π. Ραζῆς καὶ Διθαθινόπουλος, μὲ χρυσὰ γράμματα τὸ ψήφισμα τῆς ἐνώσεως κατὰ τὴν Θ'. Βουλὴν ἐπὶ μεταξωτοῦ ὑφάσματος προσέφερον αὐτῷ καὶ ἐνεχείρισαν.

Καίτοι οἱ ἀντιπρόσωποι Κεφαλληνίας, καὶ ὁ ἐπαρχος Ἰγγλέσης, καὶ τὸ δημοτικὸν συμβούλιον ἀπεδοκίμαζον ἐγγράφως πρὸς τὸν ἀπεσταλμένον τὰς ἐπιδείξεις ἐκεῖνας, ὡς ὑποκινήσεις ὑπὸ λαοπλάνων καὶ ἀχρείων παιδαρίων, ἐξεπλάγη αὐτὸς, ἅμα ἤκουσεν ἐκ τοῦ στόματος Ἐπισκόπου Κεφαλληνίας, Ἐπαρχοῦ Βουλευτῶν καὶ ἄλλων προϋχόντων, προσκληθέντων εἰς συνέντευξιν, ὅτι εἰς μόνην τὴν ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν ὁ λαὸς τῆς Κεφαλληνίας ῥέπει, καὶ τὰς μεταρρυθμίσεις ὡς περιττάς καὶ ἀνωφελεῖς ἀποβάλλει. Τότε καὶ ὁ διδάσκαλος Καροῦσος ἔδωκεν ὑπόμνημα πρὸς αὐτόν. Ἐν τούτῳ ἔλεγε καθὼς ὅλα τὰ περὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν κινοῦνται πρὸς ἓν κέντρον, οὕτω καὶ ὅλα τὰ μέλη τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς ὠθοῦνται πρὸς ἐθνικὴν συγκέντρωσιν. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀφύσικον ἢ παράδοξον, εἰάν οἱ Ἑπτανήσιοι οἱ τοσαῦτα παθόντες καὶ συνεργασθέντες ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος, καὶ συνταυτίζοντες τὰ πολιτικὰ συμφέροντα μετὰ τῶν ὁμογενῶν, ῥέπωσιν εἰς τὴν φυσικὴν πολιτικὴν ἔνωσιν τῆς χώρας τῶν μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, κέντρον ἐθνισμοῦ καὶ πολιτικῆς ὑπάρξεως. Αὐτὸς δὲ ὁ ὑψηλὸς ἀπεσταλμένος ὡς Ὀμηρικὸς φιλέλλην, ὀφείλει μάλιστα νὰ συνεργήσῃ εἰς τοιαύτην ποθητὴν

ἔνωσιν, ὅπως ἐκπληρωθῶσιν αἱ δίκαιαι ἀπαιτήσεις ἐθνους ἀρχαίου, ἐνδόξου καὶ προαγωγοῦ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Εὐρώπης.

Αἱ ἐν τῷ ὑπομνήματι ἔντονοι παραστάσεις τοῦ ἐθνόφρονος διδασκάλου, ἀκλονήτου αἰεὶ εἰς τὰς πεποιθήσεις καὶ πολιτικὰς ἀρχάς, δηλωθεῖσαι εἰς τὸν λαὸν τῆς Κεφαλληνίας, εὐφημίσθησαν. Καὶ δήπου οἱ συμπολίται Κεφαλλῆνες Βουλευτὴν καὶ ἀντιπρόσωπον ἐν τῇ IB' βουλῇ τῷ 1860 τὸν διδάσκαλον Κοροῦσον ἀνέδειξαν. Αὐτὸς δὲ συνελθὼν εἰς τὸ Ἰόνιον Βουλευτήριον δὲν συνεμερίζετο τὴν ἀρχὴν τῶν Κορυφαίων ριζοσπαστῶν Κεφαλλήνων. Οὗτοι, ἐνῷ οἱ Ζακύνθιοι ριζοσπάσται καὶ ὁ λαὸς τῶν Ἰονίων ἠλπίζον νὰ διατυπωθῇ αὖθις τὸ ζήτημα τῆς ἐνώσεως ἐν τῇ βουλῇ, καὶ διακηρυχθῇ ἐπισήμως, ἀνέβαλλον τὴν πρότασιν, δικαιολογούμενοι μήπως καταστραφῇ ὁλοσχερῶς ἡ οἰκοδομηθεῖσα στήλη τῆς ἐνώσεως. Ἐλεγον δὲ ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐπασχοληθῶσιν εἰς βελτιώσεις τῆς πολιτικῆς καχεξίας τοῦ Ἰονίου Κράτους. Ἀλλ' ὁ Θεόδωρος Καροῦσος οὐ μόνον τὴν πρότασιν τῆς ἐνώσεως ὑπεστήριξεν ὁμοφρόνως τοῖς Ζακυνθίοις βουλευταῖς ριζοσπασταῖς, ἀλλὰ καὶ τὰς προτεινομένας παρὰ τῶν κυβερνητικῶν βουλευτῶν βελτιώσεις κατεψήφισε, καὶ ἀπέβαλεν ὡς χαλαρούσας τὸ ζήτημα τῆς ἐνώσεως.

Τέλος οἱ πόθοι τῆς ἐνώσεως μετ' ὀλίγον ἐξεπληροῦντο· καὶ ὁ Θεόδωρος Καροῦσος, ὁ τοσοῦτον κοπιᾷσας, καταδιωχθεὶς καὶ προθυμοποιούμενος ὑπὲρ αὐτοῦ παιδρὸς καὶ ἀγαλλόμενος εἶδε τὴν ἐνωσιν πραγματοποιηθεῖσαν. Ἐδόξασε τὸν Κύριον ἐπρόσφερε τοὺς σεβασμούς του πρὸς τὸν Γεώργιον Πρῶτον Βασιλέα τῆς Ἑπτανήσου ἀφιχθέντα εἰς Κεφαλληνίαν, ὅτε ἔλαβε τὴν κατοχὴν αὐτῆς ὡς βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος. Καίτοι δὲ ἡ πολιτικὴ ἀφομοίωσις ἔθεσεν αὐτὸν ἐν ἀργίᾳ ἐκ τῆς Πετριτσίου σχολαρχίας, καὶ σύνταξιν μικρὰν δικαιοματικῶς ἐλάμβανεν, οὐδέποτε ὀλιγόρησεν εἰς προαγωγὴν ἀποτελέσματος χρησίμου εἰς τὴν πατρίδα τοῦ Κε

φλληνίαν. Συνηριθμεῖτο μετὰ τῶν ὀδοδικῶν καὶ πρόεδρος αὐτῶν ἀνεκηρύττετο. Μέλος τῆς ἐφορίας γυμνασίου καὶ ἑλληνικοῦ σχολείου ἀπήρτιζε, καὶ εἰς διαφόρους ἐπιτροπὰς δημοσίων καταστημάτων εἰργάζετο. Πάντοτε δὲ ἐξετέλει εὐσυνειδότης καὶ ὑπερακριβῶς τὰ ἐπιβαλλόμενα καθήκοντα. Τοιοῦτος ὁ δημοσίος καὶ ἰδιωτικὸς βίος τοῦ διδασκάλου Θεοδώρου Καρούσου. Μεταβαίνομεν τώρα καὶ εἰς τὸν φιλολογικόν.

(ἔπεται τὸ τέλος.)

ΒΕΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Ἡ *Μ. του του λινρα* ἡ ἡ ἀλωσις τῆς *Τριπολιτσᾶς ἐν ἔτει 1821*, δραματικὸν δοκίμιον Γεωργίου Ἀνδρικοπούλου εἰς πρᾶξις τέσσαρας. Ἐν Ζαλάνθω, ἐκ τοῦ τυπογραφείου ἡ «Αὐγῆ.»

Τὸ ἀγγελλόμενον δράμα ἐξεδόθη ἐσχάτως ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ κ. Γεωργίου Ἀνδρικοπούλου. Ἀνεγνώσαμεν μετὰ χαρᾶς καὶ ἐπισταμένως αὐτὸ, καθὼ ἐρασταὶ τυγχάνοντες καὶ ἡμεῖς τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου, πολλῶ δὲ μᾶλλον, καθόσον εἴδομεν ὅτι εἶνε ἔργον πρωτότυπον διότι ναὶ μὲν τὰ ἐκ ξένων φιλολογικῶν μεταφραζόμενα δράματα οὐκ ὀλίγην ζωὴν δύνανται νὰ παρέξωσι τῇ ἀναγεννωμένῃ ἑλληνικῇ σκηνῇ, ἀλλ' οὐδὲν ἦτο κατὰ τὴν ἡμᾶς, ἡ ἀληθῆς ζωὴ, ἡ κυρία τροφή αὐτῆς εἰς τὰ πρωτότυπα ἔργα. Ἀληθῶς πάνυ δυσχερές ἐστὶ τὸ νὰ ἐπιχειρήσῃ τις δράμα πρωτότυπον, ἢ ἑτερόν τι, ἀρνούμενος τὰς ὑποθέσεις τοῦ ἐκ τῶν ἡμετέρων μικρῶν κοινωνιῶν, ἐν αἷς διαβιοῦμεν διὰ τοῦτο δέον νὰ ἡμεθα ἦτον ἀπαιτητικοί, καὶ νὰ μὴ ζητῶμεν πράγματα, ἃν οὐχὶ ἀκατόρθωτα, τοῦλάχιστον λίαν δυσχερῆ. Τὸ νὰ ἐπιχειρήσῃ τις ὁμῶς δράμα πρωτότυπον, ἔπεται ἄρα γε ἐκ τούτου ὅτι καὶ ἡ ὑπόθεσις

δέον νὰ ᾖ ἑλληνικὴ; Οὐχὶ δύναται μὲν ἕκαστος δραματοποιὸς νὰ λάβῃ οἰανδήποτε ὑπόθεσιν ἐξ οἰουδήποτε ἔθνους καὶ νὰ δραματοποιήσῃ; ὀφείλει ὁμῶς νὰ ἔχῃ ὑπὸ ὄψιν ὅτι πᾶσα δραματικὴ σχολὴ εἶνε ἐμπνευσις καὶ ἐκδήλωσις τῆς ἐποχῆς καὶ τοῦ ἔθνους, ἐν οἷς ἐγεννήθη, καὶ νὰ εἰκονίζῃ ἐν τῷ ἔργῳ του τὸ πνεῦμα καὶ τὸν χαρακτῆρα τῆς ἐποχῆς τοῦ εἰς ὃ ἀνήκει ἔθνους. Καὶ ταῦτα γράφοντες, ἐννοοῦμεν μόνον ἐκείνους, οἵτινες ἀσχολοῦνται εἰς οἰκογενειακὰ δράματα· οἱ ἐπιχειροῦντες ὁμῶς νὰ συγγράψωσι δράμα πατριωτικὸν ἔχουσιν ἐνώπιόν των ἄπειρον κόσμον ὑποθέσεων, τὸν μέγαν ἑλληνικὸν ἀγῶνα καὶ τοὺς ἀθανάτους ἥρωας αὐτοῦ. Ἀποδείξεις δὲ τούτου τὰ *Ἀρατολικά ἄσματα* τοῦ Βίκτωρος Οὐγῶ, ὅστις, ἐννοήσας ὅτι ἡ γαλλικὴ ποίησις δὲν ἦτο βιώσιμος, ἂν ταχέως δὲν ἡλευθεροῦτο τῶν τετραμμένων παρομοιώσεων, τῶν ἀνουςίων μυθολογικῶν ἀλληγοριῶν καὶ τῶν μονοτόνων ρυθμῶν, ἐζήτησεν ἀλλαχού νέον κόσμον ποιήσεως καὶ τὸ βλέμμα του ἐστράφη πρὸς τὴν ἀνατολήν, τὸν προσφιλεῖν τύπον τοῦ Βύρωνος καὶ τὴν χώραν ταύτην τῶν ὡραίων γυναικῶν καὶ τῶν εὐδύμων ἀνθέων. Ἄν λοιπὸν ὁ ἑλληνικὸς ἀγὼν καὶ οἱ γενναῖοι ἥρωες αὐτοῦ ἐνέπνευσαν τὸν ὑψιπέτην τοῦτον τῇ; Γαλλίᾳ ποιητῇ, βεβαίως εἶνε αἶσχος δι' ἡμᾶς τοὺς ἑλληνας ἂν τὰ αὐτὰ ἀντικείμενα δὲν μᾶς ἐνέπνεον πρὸς πλοκὴν τοῦλάχιστον ἐνὸς δράματος, εἰκονίζοντος τὰ ἀνδραγαθήματα τῶν πατέρων μας. Ἀλλ' εἶνε ἄρα γε τοσοῦτον εὐκόλιν τὸ δραματοποιεῖν; ἴσως ἐρωτήσῃ τις τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν. Ἐνταῦθα ὀφείλομεν ἐπ' ὀλίγον νὰ σταματήσωμεν, ὅπως λύσωμεν, εἰ δυνατόν, τὴν ἀπορίαν τοῦ ταύτην, μὴ ἀξιοῦντες ἐκ τούτου ὅτι ἀλάνθαστος τυγχάνει ἡ περὶ τὰ τοιαῦτα ταπεινὴ ἡμῶν γνώμη.

Τὸ καθ' ἡμᾶς, ὁ ποιῶν οἰκογενειακὸν δράμα δέον νὰ καταβάλλῃ πολλοὺς κόπους, νὰ υπερπηδήσῃ πολλὰς δυσκολίας διότι ἐν αὐτῷ δὲν θὰ εἰκονίτῃ τὸν χα-